

שיעור 11 - גזירת הטמנה

1. מחלוקת הגרסאות

רש"י	רי"ף	
משחשכה - גזרה שמא ירתית. אמר ליה אביי: אי הכי, בין השמשות נמי ניגזר! - אמר ליה: סתם קדירות רותחות הן	אמר רבה מפני מה אמרו אין טומנין בדבר שאין מוסיף הבל משחשכה גזירה שמא יטמין ברמץ ואתי לאחתויי בגחלים	לא מוסיף הבל
ואמר רבא מפני מה אמרו אין טומנין בדבר המוסיף הבל ואפילו מבעוד יום - גזירה שמא יטמין ברמץ שיש בה גחלת. אמר ליה אביי: ויטמין! - גזירה שמא יחתה בגחלים	אמר רבא מפני מה אמרו אין טומנין בדבר המוסיף הבל מבעוד יום גזירה שמא ירתית. א"ל אביי אי הכי בין השמשות נמי נגזור א"ל סתם קדרות בין השמשות רותחות הן	מוסיף הבל

2. פירוש הרי"ף (יד ב) לגרסתו

אמר רבא מפני מה אמרו אין טומנין בדבר המוסיף הבל (ואפילו) מבעוד יום גזירה שמא ירתית. פי' הא דתנן במה טומנין ובמה אין טומנין אין טומנין לא בגפת ולא בזבל ולא במלח ולא בסיד ולא בחול והני כולהו דבר המוסיף הבל נינהו ואין טומנין בהן (אפילו) מבעו"י גזירה שמא ירתית א"ל אביי אי הכי בין השמשות נמי נגזור א"ל סתם קדרות בין השמשות רותחות הן: אמר רבה מפני מה אמרו אין טומנין בדבר שאין מוסיף הבל משחשכה פירוש כגון פירות וכסות וכנפי יונה ולא התירו לכסות בהן אלא מבעוד יום אי נמי ספק חשיכה ספק אינה חשיכה כדתנן ספק חשיכה ספק אינה חשיכה אין מעשרין וכו' אבל טומנין מכלל דאם חשכה ודאי אין טומנין את החמין גזירה שמא יטמין ברמץ ואתי לאחתויי בגחלים

3. רמב"ם (פ"ד מהל' שבת הל' ב)

מן הדין היה שטומנין בדבר המוסיף הבל מבעוד יום וישאר התבשיל טמון בשבת, שהרי משהין על גבי האש בשבת, אבל אסרו חכמים להטמין בדבר המוסיף הבל מבעוד יום גזירה שמא תרתיח הקדרה בשבת ויצטרך לגלותה עד שתנוח הרתיחה ויחזור ויכסה בשבת ונמצא טומן בדבר המוסיף הבל בשבת שהוא אסור, לפיכך מותר להטמין בדבר המוסיף הבל בין השמשות שסתם קדרות בין השמשות כבר רתחו ונחו מבעבוען וכיון שנחו שוב אינן רותחין.

ראב"ד

א"א מעולם לא נראו ולא נשמעו תהפוכות כאלה מבעוד יום אסור בין השמשות מותר, ובגמ' (שבת לד) סתם קדרות בין השמשות רותחות הן והוא אומר כבר נחו. ואמת הרב ז"ל כך כתב הגירסא אבל הפירוש שלו מקולקל ביותר, וכך הוא הפי' לזאת הגירסא, בדבר המוסיף גזרו ואפי' מבעוד יום גזירה שמא ירתיח פי' כיון דאטמין בדבר המוסיף גלי דעתיה דרותח קא בעי ליה לאורתא וזמנין דפסיק רתחיה משום דאריך זמניה ומרתח ליה משחשיכה, אי הכי בין השמשות נמי ליתסר בדבר שאינו מוסיף דכיון דשהה מלהטמין מחזי דרותח קא בעי ליה לאורתא, אמר ליה סתם קדרות המטומנות בין השמשות רותחות הן לאורתא ולא תפסוק רתיחתן, כך ראוי לפרש הגרסא אלא שיש לנו גרסא אחרת מיושרת.

4. רמב"ן (לד א) - הסבר שני לגרסת הרי"ף

וכתב רבינו יצחק אלפסי ז"ל בתשובותיו שזה שתמצא בשאר ספרים אין טומנים בדבר שאינו מוסיף משחשיכה גזירה שמא ירתיח אל תסמוך עליו שהוא שיבוש גדול לפי שדבר שאינו מוסיף אינו מרתיח וא"כ איך נגזור עליו, אבל ראיתי מי שכתב פי' השמועה לפי גרסתו גזירה שמא ירתיח מאליו ויצטרך לגלות עד שתנוח מרתיחתה ויחזור ויטמין בשבת, ואקשינן א"ה ביהש"מ ליגזור, כלומר שלא יטמין ביהש"מ בדבר המוסיף הבל לצורך מחר ופריק כבר הם מרותחות והוא לא יטמין עד שיגלה אותן ויציא זוהמתן מהן ואין לחוש ומותר, וזה חידוש שאין הדעת מקבלתו שיהא מבע"י אסורה וביהש"מ מותר, ודברי תשובת רבינו הגדול ז"ל סתומין אבל מטין לזה הדעת. שוב מצאתי בירושלמי בריש במה טומנין בלשון הזה לפי שהדברים הללו רותחין ומרותחין והוא נוטלן והן תשין לתוך ידו והוא מחזירן והן מוסיפין רתיחה לפיכך אסור לטמון בהן ע"כ, וזה מפורש כדבריו, וא"ת ואם מגלה נמי וחוזר וטומן בשבת מה אסור יש בכך דהא משמע לקמן בטומן מע"ש מגלה ונוטל וחוזר ומטמין בשבת, התם בדבר שאינו מוסיף הבל וכיון שטמן מבע"י כבר הסיח דעתו מאותו בישול אלא שיהא משומר הילכך נוטל ומחזיר, אבל בדבר המוסיף אם מגלה ומרתיח וחוזר ומטמין כתחלת הטמנה הוא ואיכא גזירה דחתוי גחלים ומגיס, אבל זה שאמרו בגמ' דילן א"ה ביהש"מ נמי נגזר היינו ביהש"מ דשרי במתני' בדבר שאינו מוסיף לפי שבזה נמי יש לחוש מתוך שהוא מסלק קדירה מעל גבי כירה עם חשיכה והיא רותחת ומטמין שמא תרתיח ויצטרך לגלותה וחוזר ומטמין לכתחילה בשבת דהא לא היתה טמונה בשבת כלל, ופריק כבר הם מרותחות ויציאת זוהמתן מבע"י ואין חוששין שמא בזמן מועט ירתיח ויצטרך ליטלו שהרי דבר שאינו מוסיף אינו חוזר ומרתיח, ומ"מ גזירה שמא יטמין ברמץ לדבר שאינו מוסיף קשה דרמץ ודאי מוסיף הוא דכל שמחמם את הצונן נקרא מוסיף.

5. רא"ש פ"ג סימן י (הסבר אחר מרש"י להטמנה באינו מוסיף הבל)

ולמאי דפרשינן דלא שייך בישול בתבשיל שנתבשל לא תקשה הא דאמרין לעיל בבמה מדליקין (דף לד א) דאין טומנין בדבר שאינו מוסיף הבל [משחשיכה] גזירה שמא ירתיח. התם לאו משום בישול אלא משום שמא יחתה והאי דנקט הרתחה דבר הצריך להטמנה נקט